

**ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

10. Sınıf

FELSEFE

CEVAP ANAHTARI

İÇİNDEKİLER

2

FEL.10.7.1. Siyaset felsefesinin konusunu, kavramlarını ve problemlerini muhakeme edebilme

- a) Siyaset felsefesinin konusunu ve temel kavramlarını açıklar.
- b) Siyaset felsefesinin temel problemlerini açıklar.
- c) Siyaset felsefesinin temel problemlerine yönelik düşünce ve argümanları değerlendirir.
- ç) Siyaset felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceler.

9

FEL.10.8.1. Din felsefesinin konusunu, kavramlarını ve problemlerini muhakeme edebilme

- a) Din felsefesinin konusunu ve temel kavramlarını açıklar.
- b) Din felsefesinin temel problemlerini açıklar.
- c) Din felsefesinin temel problemlerine yönelik düşünce ve argümanları değerlendirir.
- ç) Din felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceler.

16

FEL.10.9.1. Bilim felsefesinin konusunu, kavramlarını ve problemlerini muhakeme edebilme

- a) Bilim felsefesinin konusunu ve temel kavramlarını açıklar.
- b) Bilim felsefesinin temel problemlerini açıklar.
- c) Bilim felsefesinin temel problemlerine yönelik düşünce ve argümanları değerlendirir.
- ç) Bilim felsefesiyle ilgili metinlerde yer alan kavram, problem ve argümanları inceler.

YÖNETİM VE OTORİTE

Yönetim, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanlar bir arada yaşamaya başladıkları andan itibaren ortak yaşamı düzenleme ve birlikte belirlenen amaçlara ulaşma ihtiyacı duymuşlardır. Antik Çağ'dan itibaren bu ihtiyaç, siyasal düşüncenin temel problemlerinden biri olmuştur. Devletin ortaya çıkışıyla birlikte yönetme faaliyeti kurumsal bir nitelik kazanmış, iktidar ve otorite kavramları siyaset felsefesinin merkezine yerleşmiştir. Toplumsal yaşam geliştikçe, düzeni sağlayacak siyasal bir otoriteye duyulan ihtiyaç artmıştır. Böylece devlet, bireylerin tek başına gerçekleştiremeyeceği ortak hedefleri gerçekleştiren siyasal bir yapı hâline gelmiştir. Devlet; insan, hukuk, güç ve kurumlar gibi unsurların belirli bir düzen içinde bir araya getirildiği siyasal bir örgütlenmedir. Siyasi yöneticiler; belirli bir zaman dilimi içinde toplumun güvenliğini, düzenini ve adaletini sağlamak amacıyla karar alan, uygulayan ve denetleyen kişilerdir.

Yöneticiler, kendi adlarına değil toplum adına görev yapar ve ortak yararı gerçekleştirmekle sorumludurlar. Bu nedenle siyasal gücü elinde bulunduranların bilginin yanı sıra insanları anlama, yönlendirme ve ikna edebilme becerilerine sahip olmaları gerekir.

Bir yöneticide bulunması gereken özellikler üç grupta toplanır: entelektüel, ahlaki ve toplumsal özellikler. Entelektüel özellikler; bilgi sahibi olma, mantıklı düşünme, doğru karar verebilme gücünü kapsar. Ahlaki özellikler arasında adaletli olma, ölçülülük, kararlılık ve akıl-duygu dengesi kurabilme yer alır. Toplumsal özellikler ise yöneticinin halkla iletişim kurabilmesi, farklı grupları uzlaştırabilmesi ve ortak bir düzen sağlayabilmesiyle ilgilidir. Geçmişte birçok devlet, mevcut düzeni korumayı temel amaç edinmiş ve değişime kapalı bir yönetim anlayışı benimsemiştir. Ancak tarih boyunca toplumsal şartlar, ekonomik yapı ve düşünme biçimleri değiştikçe siyasal düzenler de dönüşmek zorunda kalmıştır. Günümüzde devletlerden beklenen yalnızca düzeni sürdürmek değil değişimi doğru okuyabilen ve toplumu geleceğe hazırlayabilen bir siyasal yönetim anlayışı geliştirmeleridir. Bu noktada klasik otorite anlayışı yerini daha katılımcı ve halka rehberlik eden bir yönetim anlayışına bırakmaktadır. Günümüz yöneticileri halkı yalnızca yönetmemektedir. Bu yöneticiler halkı ortak değerler etrafında birleştiren ve kamusal aklı geliştiren kişiler olmalıdır. Günümüz siyasi yöneticileri devletin en önemli kaynağı olarak gördükleri vatandaşları yani halkı yalnızca yönetmez. Bu yöneticiler, halkı ortak değerler etrafında birleştirir. Geniş bir bakış açısına sahip yöneticiler toplumsal fırsatları ve tehditleri önceden fark eder. Yöneticilerin devletin en önemli kaynağı olarak gördükleri vatandaşlar farklı düşünebilen, eleştirel akla sahip ve sorun çözebilen bireyler olarak siyasal düzenin gelişmesini sağlar. Bu nedenle tek tip düşünceye dayalı bir siyasal yapı, özgürlük ve yaratıcılığın önünde engel oluşturur. Günümüzde siyasi yöneticilerden yalnızca kuralları uygulamaları beklenmemektedir. Aynı zamanda adaletli olmaları ve doğru kararlar almaları da beklenmektedir. Dolayısıyla siyasi yönetim, bilgili ve erdemli bir liderin rehberliğinde toplumun ortak iyiliğini gerçekleştirmeyi amaçlamalıdır. Bu yönetimde lider, insanları ortak değerler etrafında birleştirerek onların hem ahlaki hem de düşünsel gelişimini sağlamalıdır. Bu noktada siyasi liderlik kavramı önem kazanır. Siyasi liderlik, toplumu ortak bir gelecek tasarısı etrafında toplayabilme, insanları ikna edebilme ve değişimi yönetebilme becerisidir. Siyasi lider, topluma dair bir ideal düzen tasarımı oluşturur ve bunu halkla paylaşır.

Yukarıdaki metinden hareketle 1-5. soruları cevaplayınız.

1. Metinde geçen siyaset felsefesiyle ilişkilendirilebilecek seçtiğiniz 5 kavramı kısaca açıklayınız.

- Yönetim: Toplumu belirli amaçlar doğrultusunda düzenleme süreci.
- Devlet: Toplumsal düzeni sağlayan siyasal örgütlenme.
- Otorite: Kabul gören ve meşru sayılan yönetim gücü.
- İktidar: Karar alma ve uygulama yetkisi.
- Adalet: Toplumda hak ve görevlerin dengeli biçimde dağıtılması.
- Örgüt: Bireylerin tek başına gerçekleştiremeyeceği amaçlar için insan, hukuk, güç ve kurumların belirli bir düzen içinde bir araya getirildiği yapı.
- Düzen: Toplumsal yaşamın güvenlik, adalet ve istikrar içinde sürmesini sağlayan kurallı ve dengeli işleyiş hâli.

2. Metne göre bir devletin en önemli kaynağı nedir? Kısaca açıklayınız.

Bir devletin en önemli kaynağı vatandaşlarıdır. Çünkü toplumsal düzenin gelişmesini sağlayan temel unsur, bireylerin düşünme ve üretme kapasitesidir. Eleştirel düşünebilen ve sorun çözebilen bireyler, siyasal yapının ilerlemesine katkı sağlar. Ayrıca farklı fikirlerin varlığı, özgürlük ve yaratıcılığı destekleyerek devletin gelişimini mümkün kılar.

3. Metne göre aşağıdakilerden hangisi siyasi liderin temel özelliklerinden biri değildir?

- A) Toplumu ortak değerler etrafında birleştirmek
- B) Değişimi okuyarak toplumu geleceğe hazırlamak
- C) İnsanları ikna edebilme yeteneğine sahip olmak
- D) Farklı düşünceleri baskılayarak tek tip bir yapı oluşturmak
- E) Toplumsal fırsat ve tehditleri önceden fark edebilmek

4. Hobbes, Locke ve Farabi'nin siyaset felsefesine dair görüşlerini güvenilir kaynaklardan araştırınız.

a. Bu filozoflardan hangisinin görüşü, metindeki siyasi yönetim anlayışına daha yakındır? Açıklayınız.

Metinde betimlenen siyasi yönetici, bilgili, erdemli ve toplumu doğru yöne yönlendiren bir liderdir. Bu özellikler, Farabi'nin "erdemli yönetici" anlayışıyla örtüşmektedir. Farabi'ye göre iyi bir siyasi yönetim, bilgili ve erdemli bir yöneticinin rehberliğinde toplumun ortak iyiliğini gerçekleştirmeyi amaçlamalıdır. Ayrıca yönetici, insanları ortak değerler etrafında birleştirerek onların ahlaki ve düşünsel gelişimini sağlamalıdır.

b. Bir devlet yöneticisi seçecek olsaydınız Hobbes, Locke ve Farabi'den hangisinin idealize ettiği yöneticiyi tercih ederdiniz? Gerekçenizi metinden ve filozofun görüşlerinden yararlanarak açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

c. Hobbes ve Locke'un "doğa durumu" anlayışını dikkate alarak bu filozofların devletin ortaya çıkış nedeni ile ilgili görüşlerini açıklayınız.

Hobbes'a göre insanlar doğa durumunda güvensizlik ve korku içindedir. Herkes herkesle çatışma hâlinindedir. Bu nedenle insanlar, can güvenliğini sağlamak için özgürlüklerinin büyük bir kısmını güçlü bir devlete devrederler. Hobbes'a göre devletin temel varlık nedeni güvenlik ve düzeni sağlamaktır. Locke'a göre ise insanlar doğa durumunda özgür ve eşittir ancak mülkiyet, yaşam ve özgürlük hakları yeterince güvence altında değildir. Bu yüzden insanlar, doğal haklarını korumak için devleti kurarlar. Locke'a göre devletin varlık nedeni bireyin doğal haklarını korumaktır. Dolayısıyla Hobbes devleti güçlü ve otoriter bir yapı olarak görürken Locke, devleti sınırlı ve hak koruyucu bir yapı olarak düşünür. Hobbes için öncelik güvenlidir, Locke için ise özgürlük ve hakların korunmasıdır.

5. Aşağıdaki soruları etkinlik sürecinde öğrendiklerinize göre cevaplayınız.

a. Yönetim ve otorite hakkında öğrendiğiniz yeni bilgileri açıklayınız.

.....

.....

b. Birey ve devlet ilişkisi nasıl bir temelde kurulmalıdır?

.....

.....

c. Sizce iyi bir siyasi yöneticide bulunması gereken en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

.....

.....

TOPLUMSAL YAŞAMIN KÖKENİ

Aklımızın yasaları ve belirli buyrukları uyarınca yaşamak insanlar için çok daha yararlıdır ve bu kimsenin kuşku duyamayacağı bir gerçektir. Her insan, mümkün olduğunca güvenlik içinde ve korkudan uzak yaşamak ister ancak ne isterse onu yapabildiği, akla kin ve öfkeden daha az itibar edildiği sürece bu asla gerçekleşmez. Çünkü kimse düşmanlık, kin, öfke ve hileler arasında korkuya kapılmadan ve elinden geldiğince bunlardan kaçınmaya çalışmadan yaşayamaz.

Yardımlaşma olmazsa insanların zorunlulukla pek sefil yaşayacaklarını ve akıllarını geliştiremeyeceklerini de düşünelim. O zaman şunu açıkça görürüz: İnsanlar, güvenlik içinde ve elden geldiğince iyi yaşamak için birlikte hareket etmek zorunda kaldılar. Bunu yapabilmek için de her birinin tabii olarak her şey üzerindeki hakkının topluca kullanılmasını ve bu hakkın, artık her insanın gücü ve iştahınca değil topluca herkesin gücü ve iradesince belirlenmesini sağladılar. Dolayısıyla çok sağlam bir düzenleme yapıp şu konularda kesin bir söz vermeleri gerekti: Kendisine yapılmasını istemediği şeyi başkasına yapmamak, son olarak da başkasının hakkını kendi hakkı gibi savunmak. Kuşkusuz, özellikle bir devletin kuruluşunda bu böyle olmalıdır. İnsanlar, güvenlik ve iyi yaşam için bireysel güçlerini aklın rehberliğinde ortak bir irade altında birleştirirler. Böylece yalnızca toplum, her şey üzerinde üstün olma hakkına sahip olacaktır. Bir başka deyişle ister özgürce ister ceza alma korkusuyla, toplum her insanın itaat etmek zorunda olduğu üstün gücü elinde tutacaktır.

1. Spinoza'dan alıntılanan metinde aklın yasalarına uygun yaşamamanın yararlı olduğundan söz edilmektedir ve toplumsal yaşamın gerçekleşmesinde motivasyon kaynağı olarak güvenlik kaygısı ön plana çıkmaktadır.

Sizce bir toplumun sürekliliği için bireysel olarak akla uygun yaşamak yeterli midir yoksa üstün gücün caydırıcı etkisine ihtiyaç mı vardır? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

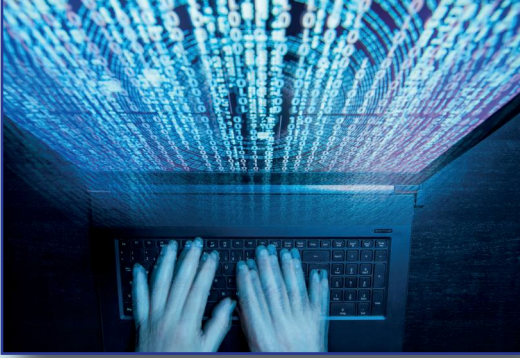
.....

.....

.....

.....

SİBER GÜVENLİK VE OTORİTE

Bir ülkede internet/genel ağ kullanımının oldukça yaygın olduğunu düşünelim. Belirli bir yaş aralığındaki hemen herkes, vatandaşlık ve ticaret işlemlerini internet tabanlı kitle iletişim araçları üzerinden sağlamaktadır. Diğer yandan bu durum, büyük güvenlik açıklarının da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Öyle ki siber suçlar tehlikeli bir boyuta ulaşmıştır. Bireyler, kişisel verilerini ve banka hesaplarını korumak için yazılımlar kullanmakta ancak bilgisayar korsanları karşısında bu yazılımlar pek etkili olamamaktadır. Kullanıcılar hem maddi hem manevi anlamda büyük zarara uğramaktadır.

Herkes, dolandırılma korkusuyla yaşamaktadır. Bunun üzerine toplum, tüm dijital savunma haklarını ve veri kontrol yetkilerini merkezî, bağımsız ve meşru “Ulusal Siber Otorite”ye devretme kararı alır. Bu otorite, bireylerin özel hayatına dair bazı verilere erişme, bu yolla onları denetleme ve belirlenen kuralların ihlalini yapanların erişimini kısıtlama yetkisine sahip olur. Bireyler, artık kendi başlarına siber savaş vermeyi bırakıp bu üstün gücün kurallarına uymayı kabul ederler.

2. Verilen durumdaki “Ulusal Siber Otorite”nin kurulması ile Spinoza’nın metninde geçen devletin ortaya çıkış süreci arasındaki ilişkiyi hak, otorite ve akıl kavramlarını kullanarak açıklayınız.

Verilen durumda “Ulusal Siber Otorite”nin kurulması, Spinoza’nın devletin ortaya çıkış süreciyle paralellik göstermektedir. Spinoza’ya göre insanlar, doğa durumunda sahip oldukları sınırsız haklarını tek başlarına güvence altına alamadıkları için bu hakları topluca kullanmak üzere ortak bir iradeye devretmişlerdir. Benzer şekilde bireyler de siber tehditler ve dolandırıcılık korkusu karşısında kendi başlarına haklarını korumakta yetersiz kalmış ve bu haklarını merkezî bir otoriteye devretmeyi kabul etmişlerdir. Bu süreçte akıl, bireylerin güvenlik ve iyi yaşam için birlikte hareket etmeleri gerektiğini gösteren rehberdir. Bireyler akıllarını kullanarak tek başlarına mücadele etmenin yetersiz olduğunu fark etmişler ve haklarını ortak bir güce teslim etmişlerdir. Ortaya çıkan otorite, herkesin uymak zorunda olduğu üstün bir güç olarak güvenliği sağlamaktadır. Böylece “Ulusal Siber Otorite”, Spinoza’nın devlet anlayışında olduğu gibi bireysel hakların korunmasını ve toplumun düzenli yaşamasını mümkün kılan bir yapı hâline gelmiştir.

3. Aşağıda yer alan durumlar ile Spinoza’nın metnindeki temel kavramları eşleştiriniz.

	Durumlar		Kavram
a.	Siber saldırı nedeniyle yaşanan korku, güvensizlik ve endişe hâli.	c.	Toplumsal sözleşme/uzlaş
b.	Kullanıcıların tek başlarına yetersiz kalan yazılımlarla korunmaya çalışması.	a.	Doğa durumu/kaos
c.	Kullanıcıların güvenlik haklarını “Ulusal Siber Otorite” devretmesi ve kurallara riayet etmesi.	ç.	Egemen meşru güç (devlet)
ç.	Otoritenin kural ihlali yapanları sistemden çıkarma ve denetleme yetkisi.	b.	Bireysel güç
d.	Bireylerin haklarını ortak iradeye devredip devletin kuralları uygulayarak güvenliği sağlaması.	d.	Yasaların egemenliği

Spinoza (1632-1677) ve Hobbes (1588-1679) aynı çağı paylaşmış iki önemli filozoftur. Bu filozofların günümüzde yaşadıklarını ve yukarıdaki “Siber Güvenlik ve Otorite” adlı örnek durumu okuduğunu, aralarında siyaset felsefesine dair şöyle bir diyalog geçtiğini hayal ediniz:

HOBBS VE SPINOZA

Hobbes: Spinoza, bu metin oldukça ilgi çekici. Hikâyedeki bu "Ulusal Siber Otorite" tam da benim *Leviathan* kitabımda anlattığım dev ejderhadır. Bu kurum, insanlar üzerinde baskı kurarak korku aracılığıyla düzeni sağlamaya çalışmaktadır. İnsanlar siber uzayda birbirlerinin kurdudur. Dolandırılma korkusu ve bu ruh hâli, “Herkesin herkesle savaşıdır.” sözüyle ifade edilebilir. Hatırlarsan ben bu olaya doğa durumu adını vermiştim. Bu korku o kadar büyüktür ki insanlar hayatta kalmak, güvenlik açıklarını kapamak için tüm haklarını kayıtsız şartsız bu otoriteye devretmelidir. Otorite ne kadar mutlak ve esenlikte ise o kadar kalıcı olur. Nihayetinde güvenli bir şekilde yaşamını sürdürmenin bir bedeli olmalı. Sence?

Spinoza: Haklısın Hobbes, korku insanları bir araya getiren güçlü bir dürtü olabilir ancak ben otoritenin temel amacının korku vermek değil insanları korkudan kurtarmak olduğunu düşünüyorum. “Ulusal Siber Otorite”, sadece insanlar birbirini dolandırmasın diye değil insanlar akıllarını özgürce geliştirip en iyi şekilde yaşayabilsinler diye kurulmalıdır. Devlet, bir bekçiden ziyade yurttaşlarının akli güçlerinin yansımasıdır.

Hobbes: Ama Spinoza otoriteyi akıl veya özgürlük gibi esnek kavramlarla sınırlarsan o otorite zayıflar. Eğer “Ulusal Siber Otorite” her bireye özgürlük alanı bırakırsa o boşluktan sızan bir dolandırıcı tüm sistemi çökertebilir. İnsanlar güvenlik uğruna özgürlüklerinden vazgeçmişlerdir. Otoritenin, düzeni sağlamak için özel hayata sızması ve denetlemesi bir hak değil güvenliği korumak için bir zorunluluktur.

Spinoza: İşte burada ayrılıyoruz Hobbes. İnsan, doğası gereği düşünme ve yargılama yetisinden vazgeçemez. “Ulusal Siber Otorite”ye veri kontrol yetkisini verdik, doğru ama aklımızı ve irademizi bir kenara atmadık. Eğer bu otorite, güvenliği sağlamak yerine sadece baskı aracı hâline gelirse aklın yasalarına aykırı davranmış olur. Bir devletin gücü, sunduğu yararın rasyonelliğinde yatar. İnsanlar ölüm korkusuyla değil daha iyi bir yaşam için hareket etmelidir ve bunu yaparken de birbirlerinin haklarını korumakla kalmamalı aynı zamanda da savunulmalıdırlar.

Hobbes: Sonuçta ikimiz de kaosun veya siber savaşın bir felaket olduğunda hemfikiriz ancak ben diyorum ki o siber otorite (Leviathan) olmazsa ne ticaret ne de bilim gelişebilir. Güvenlik yoksa senin bahsettiğin o akıl bile işleyemez. Önce güvenlik/kılıç sonra akıl gelir!

Spinoza: Ben de diyorum ki nasıl ki bilim düzenlenmiş bir bilgiler bütünü ise devlet de düzenlenmiş bir özgürlükler bütünü olmalıdır. “Ulusal Siber Otorite”, bireyi siber saldırılardan kurtarıp gerçek potansiyeline ulaştırmak için olmalıdır. Güvenlik bir araçtır, amaç değil. Neyin aracı dersen insanın özgürlüğünün aracıdır. Demem o ki nihai amaç olan özgürlük yolunda, güvenlik bir araçtır.

4. Bu iki filozoftan hangisinin yaklaşımı size daha ikna edici geliyor? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

5. Bu örnek durumdaki internet kullanıcılarından biri olsaydınız güvenliğiniz için mesajlarınızın okunma hakkının bir otoriteye verilmesini kabul eder miydiniz? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Sizce “Toplumsal Yaşamın Kökeni”, “Siber Güvenlik ve Otorite” ile “Hobbes ve Spinoza” başlıklı metinler siyaset felsefesindeki devletin kökeni, iktidarın kaynağı ve meşruiyeti problemlerinden hangisinin kapsamına girer? Görüşlerinizi gerekçelendirerek açıklayınız.

Bu üç metin devletin kökenini açıklama problemi ile ilişkilendirilebilir. Metinler devlet benzeri merkezî bir otoritenin neden ortaya çıktığını açıklamaya çalışmaktadır. “Toplumsal Yaşamın Kökeni” başlıklı metinde, insanların korku, güvensizlik ve çatışma ortamında tek başlarına yaşayamayacakları güvenli ve iyi bir yaşam için haklarını bir otoriteye topluca devretmek zorunda kaldıkları vurgulanmaktadır. Bu anlatım, devletin doğal veya verili olmadığını, zorunluluk sonucu ortaya çıkan bir yapı olduğunu göstermektedir. “Siber Güvenlik ve Otorite” metni ise bu klasik açıklamayı güncel bir bağlama taşıyarak bireylerin dijital tehditler karşısında kendi başlarına yetersiz kalmaları nedeniyle merkezî ve üstün bir siber otoriteye yönelmelerini konu edinmektedir. Burada da esas mesele, devletin (veya devlet benzeri bir otoritenin) hangi koşullarda ortaya çıktığıdır. “Hobbes ve Spinoza” diyalogu ise bu köken anlatısını iki farklı siyaset felsefesi yaklaşımıyla temellendirmektedir. Hobbes, korku ve güvenlik ihtiyacını merkeze alarak mutlak otoritenin doğuşunu savunurken Spinoza, ortak yaşamın amacını aklın gelişimi ve özgürlükle ilişkilendirmektedir. Ancak her iki düşünür de devletin ortaya çıkışını, bireylerin doğal durumdaki güvensizlikten çıkma ihtiyacına bağlamaktadır.

İBNİ SİNA'DA VARLIK VE EVREN

Felsefe ve hikmeti eş anlamlı terimler olarak kullanan İbni Sina'ya göre en genel anlamıyla felsefe, insanın, eşyanın yahut bütün var olanların hakikatine vâkıf olmak suretiyle yetkinleşmesidir. Ona göre var olanlar ikiye ayrılır:

1) Tanrı gibi varlığı insanın irade ve fiiline bağlı olmayan varlıklar: Zorunlu varlık.

2) Varlığı kendi özünden gelmeyen, var olmak için başka bir varlığa muhtaç olan varlıklar: Mümkün varlık.

İbni Sina, zorunlu varlık ve mümkün varlık ayrımını ilk defa vurgularken bunların arasındaki temel farkı yahut ayırt edici özelliği, sebebinin olup olmaması şeklinde belirler. Birinci kısımdaki varlıklara ilişkin bilgiye teorik (nazari) felsefe, ikinci kısımda yer alan şeylere ilişkin bilgiye de pratik (amelî) felsefe denilir. İbni Sina'ya göre teorik felsefenin amacı, insanın bilmek suretiyle yetkinleşmesini sağlamak iken pratik felsefe, insanın bildiklerini yapıp uygulayarak belirli bir seviyeye, olgunluğa ulaşmasını amaçlar. O hâlde İbni Sina'ya göre felsefe, doğru bilgi ve doğru davranış ile insanın yetkinleşmesini sağlayan bir disiplin ve çabanın adı olmaktadır. İbni Sina, gerçek anlamda felsefeden söz edilebilmesi için bu disiplinin metafizik ve teolojiyi (ilahiyat) kapsamı gerektiğini vurgular. Çünkü ona göre gerçek anlamda varlık, zorunlu varlık yani Tanrı olup ona ilişkin bilgiye sahip olmayan kişi bilge (hakîm) sayılamaz. Bununla birlikte insan, varlıkların ve Tanrı'nın hakikatini tam olarak bilemeyeceğinden onun bilge oluşu gerçek anlamda değil ancak mecaz olarak anlaşılmalıdır.

1. İbni Sina'nın varlıkları "zorunlu" ve "mümkün" olarak ayırmasının din felsefesi açısından önemi nedir? Açıklayınız.

İbni Sina'ya göre varlıklar, sebebinin olup olmamasına göre ikiye ayrılmıştır. Zorunlu varlık, varlığı kendi özünden kaynaklanan ve var olmak için başka bir şeye ihtiyaç duymayan varlıktır. Bu, Tanrı'yı ifade eder. Mümkün varlık ise varlığı kendi özünden gelmeyen var olmak için başka bir varlığa muhtaç olan varlıklardır. Din felsefesi açısından bu ayrım önemlidir. Çünkü Tanrı'nın zorunlu varlık olduğu düşüncesi, O'nun varlığı ve niteliklerinin anlaşılmasına temel oluşturmaktadır. İnsan bilgisi bu zorunlu varlık olan Tanrı'ya ulaşmaya çalışır ve din felsefesi de bu çerçevede Tanrı'nın varlığı, yaratıcı rolü ve evrenle ilişkisini ele alır.

2. İbni Sina'ya göre gerçek anlamda felsefeden söz edebilmek için felsefenin metafizik ve teolojiyi (ilahiyat) kapsaması gerekir.

Buna göre din felsefesinin temel problemleri nelerdir? Açıklayınız.

Tanrı'nın varlığına ilişkin görüşler ve kanıtlar

Evrenin sonluluğu veya sonsuzluğu

Ruhun ölümsüzlüğü

3. İbni Sina, bir anlamda varlıkları kategorize ederek iki ana başlık hâlinde sınıflandırmıştır. Buna göre evrende gördüğümüz tüm varlıklar, mümkün varlık sınıfına girer. Bunlar, yaratılmış-yapılmış olanlardır. Onlara bu niteliği veren de onların varlık nedeni olan zorunlu varlıktır.

Bu açıklamada Tanrı'nın varlığına yönelik argümanlardan hangisinin vurgulandığını gerekçesi ile yazınız.

Açıklamada yaratılmış-yapılmış varlıkların varlık nedeni zorunlu varlık olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle açıklamada kozmolojik argüman vurgulanmaktadır. Bu argümana göre evrende meydana gelen her şey, kendinden önce ortaya çıkmış nedenlere dayanmaktadır. Her nedenin de başka bir nedeni vardır. Bu nedenler zincirinin başlangıcında bir ilk neden olmalıdır. Kendi kendisinin de nedeni olan bu ilk neden Tanrı'dır.....

İBNİ SİNA, GAZÂLÎ, HUME VE KANT

İbni Sina'nın düşüncelerinin ortaya konulduğu metinde zorunlu ve zorunsuz varlık ayrımı üzerinden bir tür Tanrı kanıtlanması argümanı geliştirilmiştir. Bu argüman Aristoteles, A. Thomas gibi filozoflar tarafından da kullanılmış ancak başta Gazâlî olmak üzere özellikle Hume ve Kant tarafından geçerli olmadığı iddiasıyla reddedilmiştir. Gazâlî tarafından bu argümana yöneltilen itiraz, sonsuz bir dizinin imkânsız olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Gazâlî'nin bu kanıt yaptığı başka bir itiraz da sonsuz bir nedenler dizisinin bir noktada sona ermesinin zorunlu olduğu kabul edilse bile bu sona erdirici nedenin neden tek bir varlık olması gerektiği konusundadır. Benzer şekilde Hume da Gazâlî'nin şüpheciliğini devam ettirir. Ona göre de nedenler ve eserleri konusunda bir en son nedenin gerekli olduğu iddiası temelsiz bir iddiadır. Hume'a göre nedensellik, insan zihninin evreni anlamlandırmak için olguları koymak ve düzenlemek için kullandığı bir ilkedir ki bu ilkeyi duyuşal deney dünyasının ötesine uzatmak meşru değildir. Hatta Kant, sorar: "Eğer her eserin bir nedeni vardır önermesi, evrensel ise neden Tanrı'nın kendisi bu önermenin kapsamı dışında tutulmaktadır?" Kant'a göre mümkün deneyi aşan her türlü kanıt/argüman ister Tanrı ister ruhun ölümsüzlüğü veya gelecekle ilgili olsun tamamen spekülasyon ve metafiziktir, dolayısıyla kanıtlanamaz bir durum söz konusudur.

4. a. İbni Sina, mümkün varlıklardan hareketle varlığı kendinden olan bir zorunlu varlığa ulaşmaya çalışır. Buna karşılık Gazâlî, Hume ve Kant nedensellik ilkesine farklı sınırlamalar getirerek bu kanıtın geçerliliğini sorgulamaktadırlar.

Bu üç filozofun (Gazâlî, Hume ve Kant) nedensellik anlayışları, İbni Sina'nın Tanrı kanıtını hangi açılardan eleştirmektedir? Metindeki görüşleri karşılaştırarak açıklayınız.

İbni Sina, evrendeki mümkün varlıklardan hareketle zorunlu bir ilk neden olan Tanrı'ya ulaşmıştır. Gazâlî, sonsuz nedenler zincirinin aklen temellendirilemeyeceğini ve zincirin neden tek bir varlıkta bitmesi gerektiğini açıklayamadığını söylemektedir. Çünkü ona göre Tanrı akılla değil iman ve vahiyle bilinebilir. Hume, nedenselliğin zihnin bir alışkanlığı olduğunu, bu ilkenin deney alanı dışına taşınamayacağını savunmuştur. Çünkü ona göre Tanrı ne kanıtlanabilir ne de reddedilebilir, bilgi alanı dışındadır. Kant ise nedenselliğin yalnızca deney dünyasında geçerli olduğunu, Tanrı gibi metafizik varlıkların akılla kanıtlanamayacağını ileri sürer. Ona göre de Tanrı, bilgi konusu değil ahlak için gerekli bir inançtır. Bu nedenle her üç filozof da İbni Sina'nın Tanrı kanıtına eleştiri getirmektedir.

b. Aşağıda verilen ifadelerin doğru veya yanlış olma durumlarını belirleyiniz. Buna göre ifadelerin sonunda yer alan ilgili kutucuğa tik (✓) işareti koyunuz.

İfadeler	Doğru	Yanlış
Kant'a göre Tanrı akılla kesin olarak kanıtlanabilir.		✓
İbni Sina'ya göre mümkün varlıklar var olmak için nedene muhtaçtır.	✓	
Gazâlî, sonsuz nedenler zincirinin imkânsız olduğunu savunur.	✓	

5. Aşağıda verilen kavram ve isimleri ilgili olduğu açıklamalarla eşleştiriniz.

a. Varlığı kendi özünden gelen, başka bir nedene muhtaç olmayan varlık	c. Teorik felsefe
b. Varlığı kendi başına zorunlu olmayan, var olmak için başka bir nedene ihtiyaç duyan varlık	d. Hikmet
c. İbni Sina'ya göre insanın bilerek yetkinleşmesini amaçlayan felsefe alanı	a. Zorunlu varlık
ç. İnsanın bildiklerini davranışa dönüştürdüğü felsefe alanı	ç. Pratik felsefe
d. İbni Sina'ya göre gerçek bilgelik anlamına gelen kavram	e. Hume
e. Nedenselliği zihnin alışkanlığı sayan filozof	f. Gazâlî
f. Tanrı'nın akılla değil imanla bilinebileceğini savunan filozof	b. Zorunsuz varlık
g. Nedenselliğin sadece deney alanında geçerli olduğunu söyleyen filozof	g. Kant

İTİRAFLAR-AUGUSTINUS

Kötünün kökeni ne, hangi tohumdan ortaya çıkıyor? Yoksa kötülük diye bir şey hiç yok mu? O zaman olmayan bir şeyden neden korkuyoruz ve kaçınıyoruz? Boşuna korkuyorsak o zaman korkunun kendisi kötü çünkü yüreklerimizi hiç yoktan huzursuz ediyor. O hâlde ya kötülük var ve biz ondan korkuyoruz ya da kötü olan korkunun kendisi. Peki, Tanrı iyi olduğuna ve her şeyi iyi olarak yarattığına göre kötü nereden kaynaklanıyor? Hiç şüphesiz Tanrı en yüce iyiliktir ama sonuçta hem yaratan hem de yaratılanların hepsi iyidir. O zaman kötülük nereden geliyor? Yoksa evreni yarattığı maddede mi bir kötülük var? Bu maddeye biçim verirken ve kendi amacına uygun hâle getirirken onun herhangi bir kısmını iyiye döndürmeden mi bıraktı acaba? Ama niçin böyle bir şey yapsın? O her şeye kadir olduğuna göre bütün maddeyi iyiye çevirecek ve içinde herhangi kötü bir şey kalmayacak şekilde değiştirecek gücü yok muydu yani? Hem sonra böyle bir maddeden neden bir şey yaratmak istedi de her şeye kadir gücüyle bu maddeyi tümüyle yok etmeyi seçmedi? Onun iradesine rağmen bu madde var olabilir miydi? Ya da Tanrı aniden yaratıma geçmeye karar verdiyse her şeye kadir oluşuyla neden bu kötü maddeyi yok edip de sadece kendisi en hakiki, en yüce ve sonsuz iyilik olarak kalmayı seçmedi? Ya da Tanrı iyi olduğundan kendinden başka iyi bir şey yapmaması veya yaratmaması uygun olmayacak idiyse neden kötü malzemeyi imha edip hiçliğe indirgemedi ve onu her şeyi yaratacağı iyi bir madde hâline getirmede? Çünkü kötülük yoktur, kötülük denilen şey sadece hiçbir iyi kalmayınca kadar iyilikten yoksun olmaktır. Erdemi barış getirdiği için seviyorum, kötülükten de uyumsuzluk yarattığı için nefret ediyorum. Erdemde birlik olduğu, kötülükte de bir tür ihtilaf olduğu sonucuna vardım. Bana göre bu birlik hem rasyonel zihin hem hakikatin doğası hem de mükemmel iyiden ibarettir. İhtilaf, bir çeşit töz (öz) hâlindeki akıl dışı yaşam ve başlıca kötülüğün doğal hâlinde ibarettir. Çünkü senin dışında hiçbir şey yok ki, senin kurduğun bu düzene saldırıp onu bozsun. İşin aslı, evreni oluşturan parçalardaki bazı ögeler diğerleriyle uyumlu olmadığından biz onlara kötü diyoruz. O hâlde şu söze kulak verelim: “Zihinsel açıdan çocuk kalmayın, kötülük söz konusu olduğunda çocuk kalın.”

1. Augustinus'a göre kötülük nedir?

- A) Tanrı'nın yarattığı kötü bir varlık
- B) İyilikten yoksun olma hâli
- C) Hiçlik ve yokluk olarak var olan bir şey
- D) İnsanların özgür iradelerini kötüye kullanması
- E) Evrenin doğal düzeni içinde var olan eşit bir güç

2. “İşin aslı, evreni oluşturan parçalardaki bazı ögeler diğerleriyle uyumlu olmadığından biz onlara kötü diyoruz.” ifadesinden hareketle kötülüğün nesnel bir gerçeklikten ziyade insanın zihinsel değerlendirmelerine bağlı bir kavram olduğu söylenebilir mi? Görüşlerinizi gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Siz filozofun kötülük anlayışına katılıyor musunuz? Kötülük sizce nasıl tanımlanabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

4. Alıntılanan metinde kötülük argümanı ele alınmaktadır. Filozof, Tanrı'yı her şeye gücü yeten (kadir-i mutlak) ve mutlak iyi bir varlık olarak tanımlamıştır.

Filozofa göre kötülüğün varlığının Tanrı'nın iyiliği ve kudretiyle nasıl bağdaştırıldığını açıklayınız.

Her şeyi var eden, yaratan varlık olarak Tanrı, evreni sadece iyilikle donatarak yaratmıştır. Kötülük diye bir şey var olma anlamında yoktur. O, bir yoksun olma durumudur. yani iyiliğin olmaması hâlidir. Kötülük kendi başına tanımlanamaz. ancak karşıtı üzerinden ifade edilebilir. Dolayısıyla olmayan bir şey yok edilemez.....

5. Filozofun iyilik-kötülük tanımlamasını, ışık-gölge (karanlık) analojisi üzerinden açıklayınız.

İyiliği, ışığa benzetirsek ışık Tanrı'dan gelen bir güçtür, bir tür tözdür. Onun varlığı söz konusudur. Gölge veya karanlık ise ışığın ulaşmadığı bölgede meydana gelir. Yani gölge, tek başına var olamaz ancak bir kaynağın yani ışığın olmaması üzerinden tanımlanabilir. Bu gölgeyi/karanlığı kötülükle eşleştirirsek kötülük kendi başına var olan bir şey değildir. Işığın olması veya olmaması durumuna bağımlı bir kavramdır.....

.....

.....

.....

6. Aşağıdaki ifadelerin doğru veya yanlış olma durumlarını belirleyiniz. Buna göre ifadelerin sonunda yer alan ilgili kutucuğa tik (✓) işareti koyunuz.

İfadeler	Doğru	Yanlış
Kötülük, Tanrı tarafından evreni yaratmak için kullanılan maddeden kaynaklanan gerçek bir tözdür.		✓
Kötülük diye bir şey gerçekte olmasa bile ondan duyulan korkunun kendisi yüreği huzursuz ettiği için kötüdür.	✓	
Kötülük denilen şey, aslında bir şeyde iyiliğin bulunmaması durumudur.	✓	
Erdem ve hakikat, zihinde bir tür uyumsuzluk yaratarak insanın kendini aşmasını sağlar.		✓
Evreni oluşturan bazı parçaların birbiriyle uyumlu olmaması, insanların o durumu kötü olarak adlandırmasına neden olur.	✓	

İBNİ SİNA'DA KÖTÜLÜK ARGÜMANI

Özü gereği zorunlu varlık sırf iyiliktir. İyilik, kısaca herkesin arzuladığı şeydir. Herkesin arzuladığı şey ise varlıktır veya varlığın varlık açısından yetkinliğidir. Yokluk, yokluk olması bakımından arzulanmaz, kendisini bir varlığın veya varlık yetkinliğinin izlemesi bakımından arzulanır. Dolayısıyla bu durumda gerçekte arzulanan yine varlıktır. Varlık, sırf iyilik ve sırf yetkinliktir. Şu hâlde iyilik, özetle her şeyin tanımında arzu duyduğu ve varlığının kendisiyle tamamlandığı şeydir. Kötülüğün ise bir zatı/varlığı yoktur. Kötülük ya cevherin (özün) yokluğudur ya da cevherin bir hâline ait iyiliğin yokluğudur. O hâlde varlık, iyiliktir; varlığın yetkinliği ise varlığın iyiliğidir. Ne bir cevherin yokluğuyla ne de cevhere ait bir şeyin yokluğuyla ilişkili olan; daima bilfiil var olan şey, sırf iyiliktir.

7. Kötülüğün tasviri bakımından İbni Sina'nın metni ile Augustinus'tan alınan metin arasındaki benzerliği örnek vererek açıklayınız.

Her iki düşünür de kötülüğü pozitif ve kendi başına var olan bir "şey" (töz/madde) olarak kabul etmez. Augustinus, kötülüğü iyiliğin yokluğu olarak tanımlar ve onu iyilikten yoksunluk durumu şeklinde açıklar. Benzer biçimde İbni Sina'ya göre de kötülük, başlı başına var olan bir olgu değildir yalnızca cevherin/özün veya iyiliğin bulunmama hâlini ifade eder. Bu yaklaşıma göre varlık, özünde sırf iyilik ve yetkinliktir. Yetkinliğin azalması veya ortadan kalkması, iyiliğin kaybolmasına bu durum da kötülüğün ortaya çıkmasına yol açar. Örneğin cahillik, bilginin yokluğudur. Bu anlamda cahillik, başlı başına var olan bir durumdan ziyade bilginin bulunmamasını ifade eder ve bu nedenle kötü olarak nitelendirilir. Benzer şekilde bir ağaç düşünelim: Başlangıçta sağlıklı, güzel ve bakımlı olan bu ağaç, zamanla yeterince önemsenmediğinde veya dış etkenler nedeniyle zarar gördüğünde gövdesi çürümeye başlar. Böylece ağacın sağlıklı yapısı tahrip olur. Bu örnekte de görüldüğü gibi ağaç başlangıçta kötü değildir ancak belirli etmenler sonucunda sağlığını ve yetkinliğini kaybetmesiyle "kötü" veya "hasta" olarak nitelendirilen bir duruma gelir.

HER DUYDUĞUNA İNANIYOR MUSUN?

Bilgiye ulaşma ve onu yayma bakımından dünya tarihinin en ışıltılı dönemi yaşanmaktadır. Ancak bu ışıltılı dünyaya sahte bilimin yani sözde bilimin gölgesi düşmektedir. Parapsikoloji ve enerjiyle tedavi iddiaları gibi sözde bilimler, bilimin bulgularını da çarpıtarak insanları yanlış yönlendirilmektedir.

Bilim, insanlığın çevresini, dünyasını ve içinde yaşadığı evreni anlamak için bilimsel sorgulama yöntemlerini kullanarak sürekli yeni kuramlar üretir ve dünyayı daha iyi kavramaya çalışır. Her bilimsel buluş, her bilimsel kuram ve her yeni teorem sorgulanmaya, sınanmaya ve geliştirilmeye açıktır. Bilimsel yöntemin özünde sorgulama ve sınamaya vardır. Sorgulanmadan kabul edilen sözde bilimsel bilgiler zihinlerimizi bulandırmaktadır.

Bilim, insanın aklındaki sorulara yanıt arayan bir etkinliktir. Bu nedenle insanda ilgi ve merak uyandırır. Bu ilgi ve merak giderilmediğinde insanlar sözde bilimin tuzağına düşer. Sözde bilim de gerçek bilim kadar ilgi uyandırabilmektedir. Her türlü bilginin sıkça karşımıza çıktığı günümüz dünyasında, özellikle de internet ortamında neyin doğru, neyin sahte olduğunu kestirmek güçtür. Çünkü gerçek bilimin ortaya attığı tezler, sınanmaya ve sorgulanmaya gereksinim duyar; kesin doğrular olarak kabul edilmez. Oysa bir konuda acil çözümler gerektiğinde insanlar kimi zaman yeterince sorgulamadan karşılarında çıkan bilgileri kabul etme eğilimindedir. Bu eğilimden yararlanan ve bilimi magazinsel hâle getirenler, bir yandan gerçek bilimi yozlaştırmakta; öte yandan da sahte bilimin değirmenine su taşımaktadır.

Bilim, kendi iddialarını sürekli sorgulamaya ve yanlışlanmaya açık tutan bir bilgi etkinliğidir. Bilgi alanındaki diğer tüm etkinlikler, kendi iddia ve görüşlerine karşı genellikle taraf tutma eğilimi gösterir. Oysa bilim, dış dünyanın araştırma, deney ve gözlem yoluyla anlaşılabilmesine inanır.

Yukarıdaki metinden hareketle 1-7. soruları cevaplayınız.

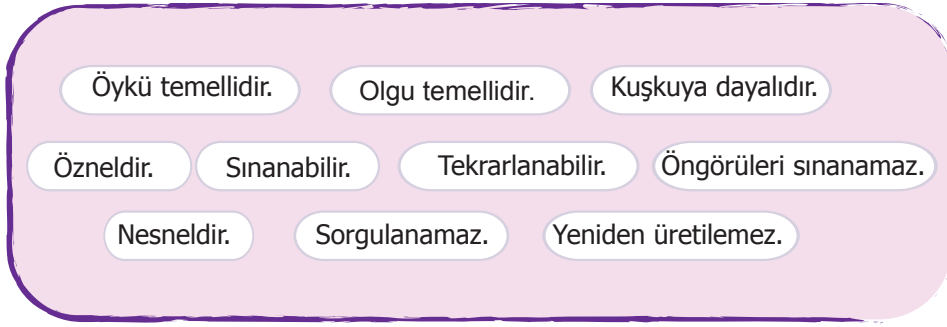
1. Metne göre bilim felsefesinin temel konusu nedir ve bilim ile sözde bilim arasındaki fark nasıl açıklanabilir?

Bilim felsefesinin temel konusu, bilginin nasıl elde edildiği, bilimsel yöntemin işleyişi ve bilginin doğrulanabilirliğidir. Metne göre bilim araştırma, deney ve gözlem yoluyla evreni anlamaya çalışan bir etkinliktir ve iddialarını sürekli test eder. Sözde bilim ise, sorgulanmadan kabul edilen, doğrulanabilirliği olmayan veya bilimsel yöntemleri çarpıtan bilgi üretir ve insanları yanlış yönlendirebilir. Bu nedenle bilim, hem yöntem hem de güvenilirlik açısından sözde bilimden ayrılır.

2. Metinde bilimsel yöntemin en temel özelliği aşağıdakilerden hangisi olarak verilmiştir?

- A) Kesin doğrular üretmek ve değiştirilmemek
- B) Araştırma, deney ve gözlem yoluyla bilgiyi doğrulamak
- C) İnsanların merakını bastırmak
- D) Kendi iddialarını savunmak ve diğer görüşleri reddetmek
- E) Hızlı çözümler sunmak ve acil kararlar vermek

3. Aşağıda bilim ve sözde bilime ait özellikler yer almaktadır.

Verilen ifadeleri tabloda ilgili bölüme yazınız.

Bilim	Sözde Bilim
Olgu temellidir.	Öykü temellidir.
Nesneldir.	Özneldir.
Sınanabilir.	Sorgulanamaz.
Tekrarlanabilir.	Yeniden üretilemez.
Kuşkuya dayalıdır.	Öngörülleri sınanamaz.

4. “Bir önermenin bilimsel olabilmesi için yanlışlanabilir olması gerekir.” Karl Popper

Metinde verilen bilgiler ile K. Popper’ın bu sözü arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Örnek vererek açıklayınız.

Metinde verilen bilgiler, Karl Popper’ın bilimin yanlışlanabilirlik ölçütünü büyük ölçüde kapsamaktadır. Popper’a göre bir önermenin bilgi içeriği, onun yanlışlanabilirliğiyle doğru orantılıdır. Bir önerme ne kadar yeni örneklerle veya deneylerle doğrulanmaya çalışılsa da kesin bilgi niteliği kazanmaz. Ancak hangi şartlarda yanlış olacağı ortaya konulursa bilimseldir. Başka bir deyişle bir önermenin yanlışlanabilirlik derecesi arttıkça bilgi değeri de artar. Çünkü bilimin kendi iddialarını sürekli sorgulamaya ve yanlışlanmaya açık tutan bir bilgi etkinliği olması yani bilimsel yöntemin özünde sorgulama ve sınamanın bulunması gibi ifadeler, Popper’ın düşüncesini desteklemektedir. Örneğin, “Bütün metaller ısıtıldığında genişir.” önermesinin bilgi içeriği yüksektir. Çünkü bir metal ısıtıldığında genişmezse bu önerme gözlemle yanlışlanmış olur.

5. Aşağıda verilen önermelerin “Sınanabilir.” veya “Sınanamaz.” olma durumlarını belirleyiniz. Buna göre ifadelerin sonunda yer alan ilgili kutucuğa tik (✓) işareti koyunuz. Tablonun altındaki alana siz de kendi örneklerinizi yazınız.

Önerme	Sınanabilir.	Sınanamaz.
Bu tohumlar 10 gün boyunca sulanmazsa filizlenmeyecektir.	✓	
Pozitif düşünen insanlar her zaman hayatta daha başarılı olur.		✓
Bu bilekliği takan kişilerin enerjisi yükselir.		✓
Bu köprü, 40 tonluk yüke maruz kaldığında çatlama gösterecektir.	✓	
Bazı insanlar doğuştan şanslıdır.		✓
Bu diş macunu düzenli kullanıldığında bir ay içinde diş hassasiyetini azaltır.	✓	
Ders sırasında not alan öğrenciler, almayanlara göre konuyu daha iyi hatırlar.	✓	
Bazı insanlar bulundukları ortama enerji katar.		✓
Bu telefon modeli soğuk havada daha hızlı pil tüketir.	✓	

Önerme Örnekleri	
Sınanabilir.	
Sınanamaz.	

6.

Verilen kavramları aşağıdaki ifadelerde boş bırakılan yerlere uygun şekilde yerleştiriniz.

- Bilim, bilgiyi **araştırma**, **deney** ve **gözlem** yoluyla elde eder.
- Bir bilimsel kuramın geçerliliğinin, tek bir gözlemle çürütülebilecek nitelikte olması onun **yanlışlanabilir** olduğunu gösterir.
- Bilim doğayı anlamak için **bilimsel yöntem** başvurur.
- Bir dönemde bilim insanlarının benimsediği anlayış **paradigma** olarak adlandırılır.

7. Sizce insanların, sözde bilimin iddialarına inanma eğiliminin nedenleri ne olabilir? Görüşlerinizi gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KÜÇÜK BİR MERAKTAN BÜYÜK KEŞİFLERE

Berk, çok küçük yaşlardan itibaren teknik araçlara ilgi duymuştu. Annesi, evde ne zaman bir şey bozulacak, bir alet ıskartaya çıkacak olsa, hemen Berk'e verirdi. Berk'i günlerce oyalayacak bir oyuncak çıkmış olurdu. Berk, bozulan saatin ve radyonun içini açar; hemen her şeyi söker, sonra yeniden toplamaya çalışırdı. Berk'teki bu ilgi, zaman içinde azalacağına giderek arttı. Onun tekniğe yönelik ilgisini gören babası, TÜBİTAK tarafından yayınlanan Bilim ve Teknik dergisine abone oldu. Berk'in ilgisi, artık teknikten yavaş yavaş bilime, teorik bilime doğru kaymaya başlamıştı. Babası zaman içinde TÜBİTAK'ın bilimle ilgili bütün popüler eserlerini almaya başladı. Berk, bu kitapların hepsini okuyordu. Berk bir bilim insanı olmak istiyordu. Derslerinin hepsi çok başarılıydı. O, derslerinden arta kalan zamanlarında, kendisine yeni bir ilgi alanı yaratmıştı: Astronomi. Evde, babasına aldırıldığı teleskop ile gökyüzünü seyrediyordu. Onu özellikle insanoğlunun gökyüzünü keşfetme, uzayı fethetme doğrultusundaki çabaları ilgilendirmekteydi.

4 Temmuz 1997 tarihinde Mars'ın yüzeyine indirilen Pathfinder adlı insansız uzay aracı, onu olağanüstü heyecanlandırmıştı. Berk, bu seyahati en ince ayrıntısına kadar biliyordu. Örneğin, aracın aşırı ısınma benzeri teknik sorunların ortaya çıkışını engelleyecek şekilde atmosfere nasıl 14.2 derecelik bir açıyla sokulduğunu öğrenmiş ve bundan çok etkilenmişti. Araç, Mars'ın NASA'da çalışan bilim insanları tarafından daha önceden seçilen bir bölgesine indirilmişti. Berk'in de dikkatini çektiği üzere, her şey, en ince ayrıntısına kadar planlandığı için yolunda gitmiş ve aracın rotasını ayarlamak üzere yapılacak bir son dakika değişikliğine ihtiyaç kalmamıştı. Mars'a inişinin ardından araçtan çıkartılan bir mini cip ile Mars'tan dünyaya çözünürlüğü oldukça yüksek fotoğraflar gönderilmişti. Berk, bu fotoğrafların Mars'la ilgili yeni araştırma ve seyahatleri tetikleyeceğinden adı gibi emindi. Berk, bilimin tarihini de bildiği için, insanoğlunun uzayla ilgili araştırmalar açısından nereden nereye geldiğini çok iyi görüyordu. Gerçekten de bu gelişme inanılmaz ve eski çağların büyük dâhilerinin hayal bile edemeyecekleri kadar muazzam bir gelişmeydi.

Yukarıdaki metinden hareketle 1-6. soruları cevaplayınız.

1. Metindeki Berk örneği üzerinden bilim felsefesinin konusu nedir? Açıklayınız.

Bilim felsefesinin konusu, bilimin doğası, yöntemi ve bilimsel bilginin güvenilirliği ile insanın bilgiye ulaşma süreçleridir. Berk'in küçük yaşta teknik araçlarla ilgilenmesi, bilimsel gözlemler yapması ve Mars Pathfinder araştırmasını takip etmesi bu konuya örnek teşkil eder.

2. Bilim felsefesinin temel problemlerini Berk'in bu problemlerle olan ilişkisine göre açıklayınız.

Bilim felsefesinin temel problemleri "Bilim nedir?", "Bilimin yöntemi nedir?" ve "Bilim ile bilim olmayan arasındaki farklar nelerdir?" şeklinde sıralanabilir. Berk'in teleskopla gökyüzünü incelemesi ve Mars Pathfinder inişini anlamaya çalışması, bilimsel yöntemi gözlemleme ve bilgiye dayalı çıkarımlar yapma süreci olarak bu problemlere örnektir.

3. Metinden hareketle klasik ve çağdaş bilim anlayışlarıyla ilgili argümanları açıklayınız.

Klasik bilim anlayışı, gözlem ve deney üzerine kuruludur. Örneğin Berk'in saati ve radyoyu açıp incelemesi klasik bilim anlayışına uygundur. Çağdaş bilim anlayışı ise planlama, öngörü ve teknolojik araçlarla bilginin sistematik olarak elde edilmesini vurgular. Mars Pathfinder'ın detaylı planlanması ve yüksek çözünürlüklü fotoğrafların gönderilmesi buna örnektir.

4. Berk'in küçük yaşta teknik araçlarla ilgilenmesi bilim felsefesi açısından hangi kavrama örnektir?

- A) Bilimin doğrulanabilirliği
- B) Bilimsel merak ve gözlem
- C) Bilim ve bilim olmayan ayrımı
- D) Çağdaş bilim anlayışı
- E) Deneysel öngörü

5. Metinde, Mars'a indirilen Pathfinder adlı uzay aracının inişi önceden detaylı olarak planlanmıştır.

Bu örnek bilim felsefesi açısından aşağıdakilerden hangisini ortaya çıkarmaktadır?

- A) Bilimsel bilginin doğrulanabilirliğini sağlama
- B) Bilim ile teknoloji arasındaki farkı anlama
- C) Bilimsel çalışmaların sistemli planlama ve hesaplama gerektirdiğini gösterme
- D) Klasik bilim anlayışının modern araştırmalarda yetersizliğini kanıtlama
- E) Bilimsel bilginin subjektifliğini ortaya koyma

6. Aşağıdaki ifadelerin doğru ve yanlış olma durumlarını belirleyiniz. Doğru olduğunu düşündüğünüz ifadenin başına (D), yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadenin başına (Y) yazınız.

- 1. (D) Berk'in bozuk eşyaları incelemesi, bilimin deneysel yönünü temsil eder.
- 2. (D) Pathfinder örneği, bilimin planlı ve sistematik ilerlediğini gösterir.
- 3. (Y) Bilimsel bilgi değişmez ve kesin doğrular içerir.
- 4. (D) Berk'in teleskopla gözlemler yapması, bilimin gözleme dayalı olduğunu gösterir.
- 5. (Y) Bilimsel bilginin ilerlemesi, önceki bilgilerle çeliştiği için mümkün değildir.

